

סימן י"ד

בענין הדלקת נרות שבת וחנוכה לפני פלג המנחה - מבאר וממציא יסודות
היתר בהא דנהוג להדליק בעוד היום גדול שהוא לכאורה נגד דברי הש"ס
והשו"ע

בתוכן: מנהגינו להחמיר כהגאונים וע"כ ניכר בנר שהוא לכבוד שבת / שיטת התרה"ד והלבוש בפלגה"מ /
מבאר דשיטת הלבוש אחיא גם לר"ת / ויש לסמוך על שיטת הלבוש / שקו"ט בדברי הלבוש שסותר א"ע משבת
לחנוכה / מיישב מנהגינו עפ"י ד הבית אפרים והר"ש ענגל דבע"ש מצות נ"ח ביום דוקא / מבאר בטו"ט
מנהגינו להדליק נ"ח לפני נר שבת / ביאור שיטת הרשב"א דמדליקין נר שבת והדר נ"ח / ודעת הגר"א
בוה.

טבת תשרי"ס לפ"ק

שוכט"ס לאוהבי ורב חביבי האברך כמדרשו, יראת
השם אוצרו חו"ב טובא, כש"ת מו"ה אברהם
שמואל גליק נ"י

אחדשה"ט כמשפט:

הגבני להעלות על הכחז מה שעלה ברעיוני צענין מה דדק
לן מר, אודות זמן הדלקת נר שבת, ונר חנוכה צער
שבת, שמנהג העולם להדליק לערך רבע שעה לפני
שקיעה"מ, וצירושלים מדליקים כארבעים דקות (מינוטין)
לפני שקיעה"מ, שהוא נגד הדין המפורש בש"ס וצשו"ע
שאין להדליק בעוד היום גדול.

(א) מוכיח דמנהגינו ובש"כ מנהג ירושלים להדליק לפני
פלג המנחה הוא לכאורה נגד הש"ס והשו"ע.

דע לך שכבר נשאלתי ע"ז כמה פעמים וזה זמן זמנים טובא
שאני מתקשה למצוא פתרון המתקבל על הל"ב, איך אנו
מדליקין נר שבת ונר חנוכה בע"ש מוקדם כ"כ, הלא מצוה
צו"ע ה' שבת סי' רס"ג ס"ד לא יקדים למהר להדליק בעוד
היום גדול שאז אינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת, וגם לא יאחר,
ואם רוצה להדליק נר בעוד היום גדול ולקבל עליו שבת מיד
רשאי, דמכיון שמקבל עליו שבת מיד אין זה הקדמה וצלב
שיהא מפלג המנחה ולמעלה שהוא שעה ורביע קודם הלילה,
הג"ה וע"ל סי' רס"ז, ואם היה הנר דלוק מצעוד היום
גדול, יכבנו ויחזור וידלקנה לזורך שבת עכ"ל.

ואף צדיעצד אם הדליק לפני פלג המנחה לריך לכבותו
ולחזור ולהדליקו, ואפילו לצרך עליהן, אף שההדלקה הייתה
לכבוד שבת כמו שכחז בעולת שבת הו"ד צביאור הגר"א
ד"ה מצעוד, ועי' צביאור הלכה ד"ה מצעוד וכו', - וכן גבי
נר חנוכה צסי' תרע"ט כ' המג"א דלא ידליק קודם פלג
המנחה ע"ש, - והרי פלג המנחה שהוא שעה ורביע לפני
לאת כוכבים כדעת התרומת הדשן סי' א' וכן פסק המחבר

הנ"ל, הרי זה ג' רגעים לפני שקיעה"מ, דשקיעה"מ הוא
שעה וי"צ דקות [מינוטין] לפני זאה"כ, וא"כ אם מדליקין
רבע שעה לפני השקיעה הרי אנו מדליקין י"צ דקות לפני
פלג המנחה, ואין יולאין בזה ידי חובת ההדלקה, וטוב היה
לנו להדליק סמוך לשקיעה"מ ממש שאז הוא כבר לאחר
פלג המנחה, - וכבר קרא חגר ע"ז בשל"ה הק' שאצ"א
להלן.

ובאמת אף אם ידליקו סמוך לשקיעה"מ עדיין לא יעלה
יפה, דהרי פלג המנחה אנו חושבין לפי שעות
זמניות כמש"כ הרמ"א צסי' רל"ג ס"א, וצמי החורף
שהימים קצרים יש צהרצה מקומות שאין להיום [שהוא
מעלות השחר עד זאה"כ] רק לערך י' או י"א שעות,
וממילא פלגה"מ הוא רק לערך שעה ועשר דקות ופחות
מזה, ואז נמצא דפלג המנחה הוא לאחר שקיעה"מ, וא"כ
אפילו ידליקו סמוך ממש לשקיעה"מ אעפ"כ ידליקו לפני
פלג המנחה שהוא לפני זמן הדלקה כדצארנו.

ואף דמה שאנו מדליקין לפני שקיעה"מ הוא משום שאנו
מחמירין כשיטת הגאונים דלאחר שקיעה"מ הוא כבר צין
השמשות, ואנו פורשין אז ממלאכה, ומש"כ אנו מדליקין לפני
זה - וגם אי נימא דמה שנהגין להדליק רבע שעה לפני
השקיעה הוא משום שאנו רוצים להחמיר כשיטת היראים
שצין השמשות הוא שלש רביע מיל [י"ג מינוטין ומחצה]
לפני השקיעה, וכדמצוה צצמג"א סי' רס"א סק"ט וסק"י
שיש להחמיר כדציו, [ועי' מה שכתבתי מזה צצפוצה ריש
סי' ט"ו] מ"מ הרי זה חומרא הבא לידי קולא, שע"ז נדליק
ונצרך על נרות שבת וחנוכה בעוד היום גדול מעיקרא דדינא,
דאנן קימ"ל כר"מ כדמצוה צצו"ע וצרוצ הפוסקים, ואין
אנו מקילין לצרך על הנרות לפני פלג המנחה לפי שיטת
ר"מ.

(ב) יש ליישב דמאחר דאנן מחמירין בש"י הגאונים ע"כ
שפיר ניכר שהמה נרות שבת.

אמנם נגרות שבת היה מקום לומר, דמאחר דכל מה שאין להדליק נרות שבת צעוד היום גדול, מקורו בגמ' שבת כ"ג ע"ב ובלבד שלא יקדים, ומפרש רש"י שלא יקדים ללא מינכרא שהוא של שבת, וכן העתיק המחבר הנ"ל ללא יקדים להדליק לפני פלג המנחה צעוד היום גדול שאז אינו ניכר שמדליקין לכבוד שבת, - וא"כ י"ל דכ"ז לא שייך רק לשיטת המחבר דפסק להלכה ולמעשה כשיטת ר"ת בין לקולא בין לחומרא ולא חייש כלל לשיטת הגאונים, ומשום כן אף אם מקבלת האשה שבת אז צעת ההדלקה אפ"ה לא חל קבלתה כלל ולא נאסרה בקבלה זו בעשיית מלאכה, וגם לאחרים עדיין עוד היום גדול, לכן שפיר כתב המחבר דלא ניכר כלל שהדליקה הנרות לכבוד שבת, - משא"כ אכן אע"ג דמעיקרא דדינא קימ"ל כשי' ר"ת, מ"מ מאחר דאנו מחמירין וחוששין לשיטת הגאונים ופורשין ממלאכה מעת שקיעה"ת, ומכאן חומרא זו א"א לנו להדליק לאחר השקיעה, וגם אם איתרה האשה ולא הדליקה עד לאחר השקיעה לא תדליק הנרות לאחר השקיעה, ע"כ צודאי ניכרין נרות הללו שנלקו לכבוד שבת אף שהוא לדין לפני פלג המנחה, וגם כשמדליקין רבע שעה לפני השקיעה מ"מ הרי זהו סמוך ממש לשקיעה ולבין השמשות לשיטת הגאונים שאנו מחמירין וחוששין להו, וצפרט אם מחמירין כשיטת היראים לפרוש אז ממלאכה כנ"ל, אז צודאי ניכר שהנרות המה לכבוד שבת ויכולין להדליקן ולברך עליהן לכתחילה.

אוצר החכמה

וכעין זה כתב בשל"ה הק' במסכת שבת פרק נר מצוה ד"ה ולענין וכו' שקורא שם חגר על מה שמדליקין צכמה קהילות מוקדם יותר מדאי, וז"ל נשמע מכל זה שעל כל פנים לא יקדים יותר צהדלקת הנרות מפלג המנחה שהוא שעה ורביע קודם הלילה, ותמיהני על קהילות שצוה"ל לארץ הנוהגים להדליק צערצ שבת שתי שעות קודם הלילה, צפרט צימי הקין שקוראים לציכנ"ס צעוד היום גדול מאוד, ע"כ ראוי לכל צעל נפש להחמיר ולחקן כל מה דאפשר, ויזוה לאשתו להדליק בין מנחה למערב לאחר שהתפללו הקהל מנחה, ואז הכל מוכנים לקבלת שבת ונראה שמדליק לכבוד שבת, כי הטעם שלא יקדים הוא משום שאין ניכר שמדליק לשם שבת אבל צה האופן ניכר וניכר עכ"ל.

11234567

מתבאר לן מדברי השל"ה ק"ק שאף אם היו מדליקין בין מנחה למערב כדבריו, מ"מ היה זה עוד לפני פלג המנחה, אלא דמ"מ החיר להדליק אז, מטעם דכבר הכל מוכן לקבל שבת ונראה ומוכח דמדליקין לכבוד שבת, - וא"כ ה"ה צניד"ד אע"ג דאנו מדליקין עוד לפני מנחה וכשעה שלימה לפני קבלת שבת, מ"מ מאחר דאנו פורשין ממלאכה משקיעה"ת, וגם הכל מוכן לכבוד שבת, ע"כ י"ל דשפיר ניכר שמדליקין הנרות לכבוד שבת, וכדציארנו.

(ג) מיישב מנהג ירושלים המדליקין נרות שבת ארבעים דקות [מינוטין] לפני שקיעה"ת.

א"ל דכ"ז יחא להנוהגין להדליק כרבע שעה סמוך לשקיעה"ת כפי שנוהגין צרוב קהילות צחו"ל וצרח"י ארץ ישראל, - אמנם צעיה"ק ירושלים ח"ו מדליקין ארבעים דקות לפני שקיעה"ת, ואז הרי עוד היום גדול, כי האנשים עדיין עושים צמלאכה עד סמוך לשקיעה, - ואף דלהגאונים הוא כבר לאחר פלג המנחה כי לדידהו צע"כ פלג המנחה הוא כשעה ורביע לפני השקיעה כשיטת הלבוש, או עכ"פ שעה ורביע לפני הלילה, שהוא לדידהו שלש רביע מיל לאחר השקיעה, - מ"מ הרי לא קימ"ל כהגאונים, רק לגבי השקיעה קבלנו עלינו להחמיר ולפרוש ממלאכה מהשקיעה ואילך, לכן שפיר כתבנו דאז מינכר שמדליקין לכבוד שבת, לא כן מפלג המנחה של הגאונים שאין אנו נוהגין כוותיהו לקרותו אז פלג המנחה, הן שאין אנו מתפללים מערב מוקדם כ"כ, אלא מפלג המנחה של ר"ת, וצפנל המנחה של הגאונים אלזינו עדיין יום גמור א"כ אינו ניכר כלל צהדלקת הנרות שהמה לכבוד שבת, לכאורה.

ואף דהמג"א צבי' רס"א סק"ט הביא צשם מהרי"ל סי' קס"ג שיש נוהגין לקבל שבת שתי שעות לפני הלילה, - הרי לא קימ"ל כדברי מהרי"ל הללו שהרי הוא סובר דפלג המנחה משערין צשעות שוות שעה שעות מחלות היום, ושעה ורביע לפנייה הו"ל פלג המנחה, וע"כ שפיר יכול להיות ששתי שעות לפני הלילה הוא כבר אחר פלג המנחה, אבל אכן הלא קימ"ל כדעת הרמ"א צבי' רל"ג דמשערין לפלגה"מ לפי שעות וזמיות, - ועוד דהרי דעת מהרי"ל דפלגה"מ הוא שעה ומחנה לפני שקיעה"ת כדמבאר צשו"ת מהרי"ל החדשות סי' מ"ה ס"ד ע"ש, - ואכן הלא קימ"ל כר"ת לדידהו א"א לקבל שבת רק כשעה ומחנה לפני צאה"כ וקודם לזה לא חל קבלתו כלל אפילו צדיעצד כדמבאר צבי' רס"א וצמג"א סק"ו, וצבי' רס"ו ע"ש.

א"ל דעכ"ז יש מקום לומר דמאחר שצומנינו צכל עיר ועיר וצפרט צירושלים עיה"ק נמצאים הרבה קהילות שנוהגין כפסק הגר"א לנהוג כהגאונים לגמרי בין לקולא ובין לחומרא, [וגם דעת הגרש"ו צבידורו כן הוא וכן נוהגין אחריו צכמה קהילות] ואפילו לענין עשיית מלאכה צמו"ש אין חוששין לשיטת הר"ת כלל, והלא המה הם שהנהיגו להדליק ארבעים דקות לפני השקיעה, לכן אף הנוהגים צעיר זאת כשיטת ר"ת, אעפ"כ אם המה מדליקין נרותיהם מפלג המנחה של הגאונים, שפיר ניכר גם צנרותיהם שנלקו לכבוד שבת מאחר שחלק גדול וניכר מן העיר נוהגין לגמרי כהגאונים, - כן י"ל לישצ מנהג ירושלים.

גם יש מקום לומר דמאחר שצומנינו שיש לנו אור עלעקטרי וצכל ימי השצוע אין אנו מדליקין נרות כלל, ע"כ שפיר ניכר לעין כל גם כשמדליקין הנרות קודם פלג המנחה, שלכבוד שבת הן נדלקין, - ודוקא צימי חו"ל והשו"ע צככל ימות השצוע לכל דבר הצריך אור צצית היו מדליקין נרות, ע"כ אם היו מדליחיו צע"ש מוהדס יותר מדי, לא היה ניכר

וכן מצאתי בספר מנחת כהן צמחמר מצוא השמש מאמר שני פ"ז שהוכיח שם דהנזק עם הלבוש דפלב המנחה הוא שעה ורביע לפני השקיעה, דאל"ה אין לנו מתי להדליק נרות שבת רק ג' דקות [מינוטין] ע"ש שהאריך, ומסיק ח"ל וראיה לזה שהרי בכל חפזות ישראל נוהגים להדליק את הנר ולקבל שבת בתפלת ערבית זמן רב קודם שקיעה"ת, והיינו מפלב המנחה ואילך כדעת ר' יהודה, ובודאי זהו כדעת צעל הלבושים, דאילו לדעת צעל חרומת הדשן כל זה אסור כיון שהוא קודם פלב המנחה לפי חשבונו וכמו שכתבנו עכ"ל, - הרי מפורש בדבריו דאנו סומכין להלכה על שיטת הלבוש דפלגה"מ הוא שעה ורביע לפני שקיעה"ת.

ואף לענין נר שבת אין להוכיח ממנהג העולם דקימ"ל כהלבוש, שהרי שפיר י"ל כמו שביארו ומקורו מדברי השל"ה דנר שבת חלי צהיכר שמדליק לכבוד שבת, - מ"מ לענין נר חנוכה דלא כגי' לן צהיכר אלא צעינן שידליק סמוך ללילה, בזה שפיר י"ל כדברי המנחת כהן דעל כרחק סמכין על דעת הלבוש דפלב המנחה הוא שעה ורביע לפני שקיעה"ת, וכמו שמסיק שם המנחת כהן שאף שצריך להחמיר כחומר ב' השיטות החרומת הדשן והלבוש, מ"מ למילי דרבנן שפיר יש לסמוך על שיטת צעל הלבושים ע"ש, וא"כ ה"ה לגבי חנוכה.

והגם דברכה לצטלה הוא חשש דאורייתא וא"כ אין נצרך על נרות שבת וחנוכה כשהוא עוד יום גמור לדעת צעל חרומת הדשן, ולמילי דאורייתא הלא חיישין לב' השיטות וכמש"כ במנחת כהן, - י"ל דמאחר דלמילי דרבנן סמכין על שיטת הלבוש ויכול לקיים אז מצות הדלקת נר חנוכה שהוא דרבנן, א"כ שוב שפיר יכול לצרך עליה דהרי מקיים אז המצוה שצו חז"ל, וזה לא מקרי ספק אלא קולא שהקילו במצות דרבנן, וכעין מה שפסק המחבר שיכול להדליק נ"ח בעת הצורך מפלב המנחה ואילך ולצרך עליה אף דמצות דאורייתא אין מקילין בהן לעשותן מפלב המנחה, ולכאורה גם במצות דרבנן שמקילין בהן כן, מ"מ לא היה לן לצרך עליהן מחשש צרכה לצטלה שהוא דאורייתא, אלא ע"כ כדברינו דמאחר שצמחות דרבנן מקילין לקיימן מפלב המנחה ואילך, שוב הו"ל מצוה כחיקונה ושפיר יכול לצרך עליהן ודוק.

(ה) מביא דברי המנחת כהן והמשמרת ש"ס שם שפירשים דעת המחבר בהלבוש - ומתמה עליהן.

וראיתי להמנחת כהן שם פ"ט שמוכיח דגם דעת המחבר כדעת הלבוש דפלגה"מ הוא שעה ורביע לפני שקיעה"ת, ומש"כ המחבר שעה ורביע קודם הלילה כונתו קודם השקיעה, אלא שקורא לשקיעה לילה כדמצינו בכמה דוכתי דשקיעה"ת מקרי לילה ע"ש.

וכן מצאתי בספר משמרת שלום [להר"ש מקודינז] וי"ע [בסי' כ"ו אות ו'] שכתב נמי להוכיח דדעת המחבר

שהדליקן לאורך שבת, משא"כ צמחינו שאין משתמשין בנרות רק לכבוד שבת ויו"ט ממילא גם אם מדליק צעוד היום גדול עכ"ל ידוע ויכר לכל שלכבוד שבת מדליקן.

(ד) אלא דעדיין צ"ע איך מדליקין נר חנוכה בערב שבת בעוד היום גדול לפני פלגה"מ - וי"ל דסומכין על שיטת הלבוש דגם לר"ת פלגה"מ הוא שעה ורביע לפני השקיעה.

אלא דכ"ז ניחא ליישב מנהגינו צהדלקת נרות שבת לפני פלגה"מ, משא"כ נרות חנוכה דמה שמדליקין אותן צלילה הוא משום דכן הוא מצותן, כדאיתא בשבת כ"א ע"ב מצותן משתסקע החמה והיינו לאחר צאה"כ כדמבאר בשו"ע סי' תרע"ב ובמג"א שם, וז"ל אין זמנה כלל, אלא דבער"ש חנוכה שא"ל להדליק לאחר צאה"כ לכן תקנו חכמים להדליקן עכ"פ סמוך ללילה, והיינו מפלב המנחה ואילך, דאז כבר מקרי לילה לכמה דברים, כגון לענין תפילת ערבית וספירת העומר לכמה פוסקים, ולכן יכולין להדליק אז ומקרי כאילו כבר הדליק צלילה, משא"כ לפני פלב המנחה שהוא יום גמור איך ראשין להדליק ולצרך, ואף שאנו נוהגין להחמיר כהגאונים, מ"מ אין אנו מקילין לצרך אז כשהוא עדיין צעוד היום גדול לר"ת ודעמיה שקימ"ל כוונתו מעיקרא דדינא.

1234567

אמנם היה אפשר לומר שאנו סומכין על שיטת הלבוש שהגם דהוא ס"ל כר"ת דלילה הוא לאחר ד' מילין משקיעה"ת והיינו צאה"כ, עכ"ל לענין פלב המנחה ס"ל דאין מחשבין מעלות השחר עד צאה"כ י"ב שעות, אלא מנן החמה עד שקיעה"ת, ופלב המנחה הוא שעה ורביע לפני שקיעה"ת אף לר"ת, ע"י צלבוש סי' רל"ג שהאריך בזה.

ולפי"ז נמצא דהגם דקימ"ל כשיטת ר"ת, מ"מ פלגה"מ הוא שעה ורביע לפני שקיעה"ת שהוא קרוב לשני שעות ומחצה לפני צאה"כ, וממילא אפשר לן להדליק נר שבת ונר חנוכה בערב שבת קרוב לשני שעות ומחצה לפני צאה"כ, וכמו שכתב צמחת הלבוש צמחינו צאו"ת סי' רס"ג ס"ה, ח"ל ולא יקדים למהר להדליקן צעוד היום גדול שאז אינו יכיר שמדליקין לכבוד שבת, וגם לא יאחר, ואם רוצה להדליק נר צעוד היום גדול ולקבל עליו שבת מיד ראשי, כיון שמקבל עליו שבת מיד אין זו הקדמה, ובלבד שיהא מפלב המנחה ולמעלה שהוא שעה ורביע קודם שקיעה"ת וכו' עכ"ל, וכ"כ שם בסי' רס"ו ע"ש.

ולפי"ז נסתברא למימר דה"ה בנרות חנוכה שמבאר בשו"ע סי' תרע"ב ס"א, דכשהוא טרוד יכול להדליק מפלב המנחה, דכש"כ כשחל צע"ש יכול הוא להדליקן לכתחילה מפלגה"מ ואילך שהוא לשיטת הלבוש כשתי שעות ומחצה לפני צאה"כ.

ומעשה יחייש מנהגינו דמדליקין כרצו שעה לפני השקיעה, דאנו סומכין על שיטת הלבוש דס"ל דאז הו"ל כבר הרצה אחר פלב המנחה, ולא הו' צעוד היום גדול.

כשיטת הלבוש וז"ל וכ"נ מסתימת לשון השו"ע (רס"ג ס"ד) ואם רוצה להדליק הנר מצדוד היום גדול וכו' ובלבד שיהא מפלג המנחה ולמעלה שהוא שעה ורביע קודם הלילה עכ"ל המחבר, והנה אם נימא דפלגה"מ הוא קודם זאה"כ נמצא שהוא רק ג' מינוט קודם השקיעה, אלא ע"כ דחשבינן פלגה"מ קודם השקיעה, וע"כ שפיר שיך ואם רוצה להדליק צדוד היום גדול, ולשון קודם הלילה הוא לאו דוקא וכו' עכ"ל.

אוצר החכמה

חנכה כ' דיש להדליק נ"ח מעט קודם שקיעה"ח - כגון מפלג המנחה ואילך - ע"ש, הרי דס"ל דפלג המנחה הוא סמוך לשקיעה"ח, והיינו ע"כ כשיטת התרה"ד שפלגה"מ הוא ג' דקות לפני השקיעה, והוא סתירה גלויה, ולא ראיתי מי שעמד בזה.

ז) יש ליישב סתירת ה"בבוש עפ"י שפי' דבריו במג"א - אלא שהפוסקים סתרו פירושו.

ובד"י ליישן דברי הלבוש שלא יהיו סותרין אהדדי, היה אפשר לפרש דבריו כמו שפירש במג"א ס"י רל"ג סוסק"ג, דכונן הלבוש צמה שכתב דמשערין מהנך החמה עד שקיעה"ח, כוננו לסוף השקיעה והוא כמו רביעית שעה קודם זאה"כ [י"ג מינוטין וחצי] ע"ש.

ולפי"ז פלגה"מ שהוא שעה ורביע קודם לזה, הרי הוא קרוב לשעה ומחצה לפני זאה"כ [שעה וכ"ח מינוטין וחצי], והוא יותר מרבע שעה לפני השקיעה [שש עשרה וחצי מינוט], - וזה י"ל בכונן דברי הלבוש בזה, חנכה, דמי שטרוד יכול להדליק מעט קודם שקיעה"ח והיינו כרביע שעה לפני שקיעה הראשונה, ורבע שעה שפיר אפשר לקרותו מעט קודם שקיעה [וצפרט צמי חנכה שהימים קצרים, אז לא מגיע לפלג המנחה רק לערך שעה, שהרי בשעות זמניות משערין ליה כמש"כ הרמ"א צסי' רל"ג, ונמצא דפלג המנחה הוא רק מעט קודם שקיעה"ח גם לדעת הלבוש], ומדברי הלבוש הללו יש הוכחה לפירוש של המג"א.

אלא דדברי המג"א הללו תמוהים הם כמו שהשיג עליו באליה רצה שם סק"א, דהרי מצאנו להדיא בלבוש ס"י רס"ז ס"ב שפלגה"מ הוא שני שעות ומחצה [נפחות חלק כ' מן השעה] לפני הלילה, ואילו לפי"ד המג"א אין רק שעה ומחצה מפלג המנחה עד הלילה כנ"ל, ודברי המג"א נע"ג, - ומאחר שא"א לפרש דברי הלבוש כפי' המג"א א"כ שוב לא תעלה ארוכה לקושיתנו ע"ד הלבוש ודבריו עדיין סותרין אהדדי כנ"ל.

ח) מיישב סתירת ה"בבוש דשאני הדל"ק חנוכה מהדל"ק שבת דבעינן ביה לילה.

וה"חומר הנושא היה נראה ליישן דברי הלבוש, דמאחר דס"ל להלבוש דפלג המנחה הוא כשני שעות ומחצה לפני זאה"כ, לכן אע"ג דלגבי הדלקת נרות שבת נע"כ לומר דיכולין להדליקן מפלג המנחה ואילך, כמו שמתבאר מדברי התוס' ברכות כ"ז ע"א ד"ה רב זלי, מ"מ היינו דוקא לענין הדלקת נר שבת, דמאחר שיכולין להתפלל ערבית ולקבל שבת מפלג המנחה, לכן צדאי ה"ה דיכולין להדליק אז נרות שבת, דהכל דין אחד הוא, וגם אז הרי צדאי ניכר שמדליקן לכבוד שבת.

משא"כ בנרות חנוכה שעתיד מנחתו הוא כלילה דוחא.

הנה חזן ממה שהוא דוחק גדול להעמיס כן צדעת המחבר שקודם הלילה לאו דוקא, וכוננו קודם שקיעה"ח, וצפרט שאם כוננו לקודם שקיעה"ח, הרי הוא חולק להדיא על התרומת הדשן, וצדאי היה צריך לפרש ולא לסתום, וכש"כ שלא היה כותב לשון המשמעת למרי אנפי, רק היה כותב מפורש קודם שקיעה"ח.

ומה שהקשה דאין אפשר לקרותו צדוד היום גדול מאחר שהוא רק ג' מינוט לפני השקיעה, - לק"מ דהרי לדעת המחבר דס"ל כר"ח הרי גם השקיעה עצמה הוא אצלו צדוד היום גדול שהוא שעה וחומש לפני הלילה, וע"כ שפיר קרא לפלגה"מ צדוד היום גדול, וכ"כ בזהלה לדוד, ופשוט.

עכ"פ הגם דלא ס"ל להמחבר כהלבוש, מ"מ נתבאר לן דיש לסמוך צמילי דרצנן ע"ד הלבוש דפלגה"מ הוא שעה ורביע לפני שקיעה"ח, ולהדליק אז נרות חנוכה צע"ש, אף שלדעת התרומת הדשן ודעמיה הוא הרבה לפני פלגה"מ, ומיושן מנהג ירושלים להדליק נר שבת ונר חנוכה ארבעים דקות לפני שקיעה"ח.

ו) סתירת ה"בבוש שבס"י תרע"ב כתב דפלגה"מ הוא סמוך לשקיעה"ח.

אמנם היתר זה אינו עולה יפה דהרי הלבוש עצמו צסי' תרע"ב ס"ב כתב וז"ל מי שהיה טרוד לנאת לדרך או כה"ג יכול להקדים להדליק מעט קודם שקיעה"ח, כגון מפלג המנחה ואילך, שהוא זמן חפלת ערבית לדין וכו', הרי דהלבוש עצמו לא התיר להדליק נר חנוכה אפילו בשעת הדחק רק סמוך לשקיעה"ח, ולא שעה ורביע לפני השקיעה כמו שהתיר להדליק בנר שבת.

אלא דדברי הלבוש פלאים שהרי סותר א"ע להדיא שבה"י חפלת המנחה צסי' רל"ג ובה"י שבת צסי' רס"ג וצסי' רס"ז כתב הלבוש לחלוק על התרומת הדשן, והחליט להלכה דפלג המנחה הוא שעה ורביע לפני השקיעה, וכדפירש צדוד צסי' רס"ז ס"ב צאה"ד, וז"ל ולדידי נראה לי מתוך דברי התוכנים האלקיים בפשיטות שטעות גמור הוא, ולא היה דעת רז"ל מעולם רק מעט זריחת השמש ואילך עד השקיעה, וזה נראה לי הלכה למעשה בכל הדינים הנאמרים בכגון זה שחלו אותם בשעות היום עכ"ל ע"ש, - משא"כ בזה"י

צע"ש צריך עכ"פ להדליק סמוך ביותר לשקיעה"ח כל מה דאפשר, אבל לא מפלג המנחה שהוא לדידיה שעה ורביע לפני שקיעה"ח.

ובן מנאמי להמשמרת שלום הג"ל שאף דזה"ל שבת נקט להלכה כדעת הלבוש, ואף ראה לפרש כן בדעת המחבר, שפלג המנחה הוא שעה ורביע לפני השקיעה, והתיר לכתחילה להדליק אז נרות שבת כג"ל, מ"מ לענין נר חנוכה כתב הוא עצמו בס' מ"ט סק"א, ו"ל צע"ש אין להדליק עד אחר פלגה"מ דהוא שעה ורביע זמנית קודם צאה"כ, ונלענ"ד דבשעה"ד יכול להדליק אחר פלגה"מ מהשקיעה דהוא שעה ורביע זמנית קודם השקיעה וכו' - עכ"ל צהפנים, וצ"אורו מסב"ב כתב ו"ל ומ"ש ונלענ"ד וכו' דהנה צה"ל שבת העליו להלכה דהעיקר לחשוז פלגה"מ קודם השקיעה ע"ש צאור, מ"מ לענין נר חנוכה דמנחה אחר שקיעה"ח דוקא והב"ח והמ"א ס' תרע"ב הסכימו דמנחה אחר צאה"כ דוקא, ע"כ ירא אנכי לנשות מדברי הפוסקים שכתבו פלגה"מ קודם צאה"כ, אך לצורך גדול נלענ"ד דיש לסמוך ולהדליק אחר פלגה"מ דקודם השקיעה וכו' עכ"ל.

ולפי מה שציארנו נמא דהמשמרת שלום כוון יפה דצריז דעת הלבוש, שהוא הוא הפוסק דס"ל דפלגה"מ הוא שני שעות ומחצה לפני צאה"כ, ואעפ"כ לענין נר חנוכה לא ראה הלבוש עצמו לסמוך להתיר להדליק בפלגה"מ ידידיה, רק מפלגה"מ של שאר הפוסקים שהוא סמוך לשקיעה"ח כדמפורש דצריז ודציארנו, ושונה נר חנוכה מנר שבת, - אלא דמ"מ מה שהתיר המשמרת שלום בשעת הדחק גדול להדליק אף מפלגה"מ של הלבוש, לכאורה אין זה נכון דהרי הלבוש עצמו אף בשעת הדחק גדול לא התיר להדליק מפלגה"מ שלו רק מפלגה"מ של המרה"ד ודוק.

עכ"פ יואל לנו ממה שהארכנו עד כה, דאין להדליק נר חנוכה צע"ש קודם פלג המנחה אלא סמוך לשקיעה"ח דוקא אף לדעת הלבוש, וא"כ לכאורה היו צריכים להזהיר שלא להדליק לפני פלגה"מ של המרה"ד דאין יואלין צה יד"ת, וגם איכא צה חשש צרכה לצטלה, - והלא מנהג העולם וצנייהם חסידים ואנש"מ שנהגים להדליק נרות שבת לערך רבע שעה לפני השקיעה, ונרות חנוכה לפנייה, נמא שמדליקין נ"ח צעוד היום גדול לפני פלגה"מ של תרה"ד, וצפרט צמנוכה שהימים קצרים ופלגה"מ הוא לא יותר משעה קודם צאה"כ, ולפי מה שציארנו הרי זה שלא כדין, וצפרט צירושלים שמדליקין ארבעים דקות לפני השקיעה, ונר חנוכה לפנייה, - וראיתי צספר מועז"ו שגם הוא נדחק לישב מנהג העולם וצפרט צירושלים שמדליקין נ"ח לפני פלג המנחה ולא העלה דבר צרור והניח הדבר צל"ע עי"ש צח"צ ס' קנ"ב וצח"י סוס"י פ"ו ע"ש.

י יש ציישב מנהגינו דיש צח"ק בדעת הלבוש בין נר חנוכה בחול צנ"ח בע"ש.

לא ראה הלבוש לסמוך להדליק אפילו בשעת הדחק מפלג המנחה שלו שהוא צע"ש של יום, ורק לענין חפלת ערביה יכולין להתפלל אז וציוצ"ב, אבל עדיין אינו סמוך ללילה כלל שיוכלו להדליק אז נרות חנוכה אפילו בשעה"ד.

וציאר ציאר י"ל, דהרי כל המקור שיכולים להדליק נר חנוכה מפלג המנחה ואילך הוא צצית יוסף מדברי המהר"י אצובה, והוא צודאי ס"ל דפלג המנחה הוא סמוך לשקיעה כדעת המרה"ד ורוב הפוסקים, ומשו"ה שפיר ס"ל דבשעת הדחק יכול להדליק אז, לא כן הלבוש לשיטתיה דס"ל דפלג המנחה הוא שני שעות ומחצה לפני צאה"כ, לדידיה א"א להתיר להדליק כ"כ מוקדם אף בשעת הדחק, ולכן לענין הדלקת נר חנוכה פסק הלבוש להדליק סמוך לשקיעה"ח דוקא ולא קודם לכן, - ומש"כ הלבוש קודם שקיעה"ח כגון מפלג המנחה ואילך שהוא זמן חפלת ערביה לדין וכו', כוננו לפלג המנחה וזמן חפלת ערביה המקוצל לפי דעת רוב הפוסקים שהוא חולק עליהם, אבל אין כוננו צה להורות דפלג המנחה הוא סמוך לשקיעה"ח אלא סימנא בעלמא נקט דמפלג המנחה המקוצל צין הפוסקים מאז יכולים בשעת הדחק להדליק נר חנוכה, כן נראה לדחוק בצונת הלבוש לישב דבריו שלא יהיו כסותרין.

1234567

ט) מבאר דגם הגר"א והמשמרת שלום כתבו צח"ק בין נר שבת לנר חנוכה, - ומתקשה הרבה במנהגינו צהדליק צנ"ח בע"ש לפני פלגה"מ.

ובדברינו אלה מתאר מדברי הגר"א צציאורו דצסי' תרע"ט חולק על הרמ"א שהתיר להדליק נר חנוכה צע"ש צעוד היום גדול, והוא חולק עליו דאין להדליק רק סמוך לשקיעה"ח כמש"כ הרשב"א והר"ן ע"ש, וכן מפורש צספר פסקי הגר"א צסי' תרע"ט ו"ל צע"ש שמדליקין נ"ח ואח"כ נר ש"ש כמבואר צשו"ע אין מקדימין להדליק נ"ח צעוד היום גדול אלא מדליקין כשעת שאר הימים דהיינו צמחילת השקיעה או קודם מעט אבל לא הרבה קודם דלא כמשמעות הרמ"א ו"ל שמקדימין הרבה, ציאורו סק"ב עכ"ל.

הרי מפורש יואל לנו מזה דדעת הגר"א דאין להדליק נ"ח רק סמוך לשקיעה"ח, והרי ידוע שדעת הגר"א דפלגה"מ הוא שני שעות לפני צאה"כ [עי' צהג' הגר"א או"ח ס' תנ"ט] ולענין הדלקת נר שבת הלא צודאי לא פליג הגר"א דיכולין להדליק מפלגה"מ ואילך כמשמעות התוס' צצרכות הג"ל, וא"כ מאי שנא נר חנוכה מנר שבת, - אלא ע"כ דצרינו דמאחר דגם הגר"א ס"ל דפלגה"מ הוא שעה ורביע לפני שקיעה"ח, ע"כ צשלמא נר שבת דאין האיסור להדליק צעוד היום גדול רק משום שאינו ניכר שהוא לכבוד שבת, ולכן כל שמדליק מפלגה"מ ואילך, שהוא צמן שכבר יכול לקבל שבת ולהתפלל ערביה, ע"כ שפיר ניכר שהוא לכבוד שבת, משא"כ צנר חנוכה שעיקר מנחה צלילה, לכן

נודמן לו להדליק נר לחולה שיש בו סכנה, שאינו יכול ללכת בנר זה מנחת הדלקת נ"ח ולבדוק עליה, דמאחר דבע"ש זמן הדלקת נר חנוכה הוא ביום, ע"כ כלילה כבר עבר זמנה, ושם אינו יכול לקיים אז מנחת הדלקת נ"ח כלל ע"ש.

א"ל דלפי"ז יש לכאורה להקשות, דמאחר דסבירא להו דהא דמדליקין ביום הוא משום דמזותן ביום, א"כ למה לא יוכל להדליקן לכתחילה בעוד היום הגדול.

כרם נראה דלכ"מ, דשפיר י"ל דנאמח מעיקרא דדינא היו יכולים להדליקן גם בעוד היום גדול ואפילו לפני פלג המנחה מאחר שמזותן ביום, - אלא דאם נדליקן בעוד היום גדול אז לא יהיה ניכר כלל שמדליקן לנר של מנחה, ובדאי שלא יהא ניכר שמדליקן לצורך מנחת נ"ח של לילה זו, ומש"ה צריך להדליקן סמוך לשקיעה"ח, או עכ"פ מפלג המנחה ואילך, שאז ניכר שמדליקן לצורך מנחת נר חנוכה, ודומה ממש לנר של שבת, דכמו בנר של שבת תיקנו כן מתחילה שדליקן ביום, ומעיקרא דדינא היה אפשר להדליקן אף בעוד היום גדול לפני פלג המנחה, אלא דאין להדליקן אז משום שלא יהיו ניכרין שמדליקן לנר של מנחה, הוא הדין והוא הטעם בנר חנוכה שחל בע"ש שמעיקרא דדינא היה אפשר להדליקן לפני פלג המנחה, שהרי עיקר מנחת הדלקתן בע"ש הוא ביום כדברי הצי"ח אפרים, אלא שאין להדליקן לפני פלג המנחה משום היכרא כנ"ל.

וסמוכין לדברינו יש להציא מדברי הרשב"א שבת כ"א, וז"ל הא דאמרין מנחתה משתשקע החמה עד שחללה רגל מן השוק, מסתברא דלאו עיכובא הוא לומר דקודם לכן אם רצה להדליק אינו מדליק, דהא ודאי אילו רצה להדליק מדליק סמוך לשקיעה"ח, דהא איכא פרסומי ניסא, וכענין שאמרו לקמן בנר שבת דעמוד האש משלים לעמוד הענן, ולומר דמדליקן סמוך לשקיעה"ח איכא היכרא דלצורך שבת מדליקן והכא נמי דכוותה וכו' עכ"ל, - הרי יוצא לנו מדברי הרשב"א דס"ל שגם הא דלריכין להדליק נרות חנוכה כל ימי חנוכה סמוך לשקיעה"ח משום היכרא אחינן עלה, אלא דהרשב"א לשיטתיה דס"ל דבכל ימי חנוכה מדליקין בעת שקיעה"ח, ולכן נתן טעם זה דהיכרא בכל ימי חנוכה, לא כן אכן דקימ"ל כשיטת המרדכי ודעמיה דמסוף שקיעה"ח מדליקין שהוא נא"כ לדידהו אין הטעם משום היכרא אלא משום דמזותן צריך להדליקן כלילה שאז הוא זמנה, אלא דבע"ש שגם לדידן מדליקין בעוד יום, בזה שפיר י"ל גם לדידן דהא דלריכין להדליקן בע"ש סמוך לשקיעה"ח ולא בעוד היום גדול לפני פלג המנחה הוא רק משום היכרא שיהא ניכר שהדליקן לנר של מנחה וכו"ל, ודוק.

ומאחר שנבאר לן דגם נר חנוכה בע"ש חייב הדלקתן סמוך לשקיעה"ח הוא רק משום שיהיו ניכרין שדלקו לשם נר מנחה, ודומה נר חנוכה לנר שבת, א"כ כמו שרשאי להדליק נר של שבת בעוד היום גדול כשמקבל תיכף שבת, ועי"ז ניכר

אמנם עדיין יש מקום ליישב מנהגינו עפ"י"ד הלבוש, - די"ל דהגם דס"ל להלבוש לחלק בין נר שבת לנר חנוכה, דדוקא בנר שבת יכול להדליק מפלגה"מ שלו, לא כן בנר חנוכה וכו"ל, - מ"מ י"ל דע"כ לא קאמר הלבוש אלא בנ"ח שחל בחול שאז אין להדליק נ"ח בעוד היום גדול וכו"ל, לא כן בנ"ח שבער"ש שמדליקין אז נרות שבת תיכף בסמוך אחר נרות חנוכה, וא"כ מאחר שיכול להדליק נרות שבת מפלגה"מ [של הלבוש] ולקבל שבת אז, ע"כ שוב שפיר יכול גם להדליק נרות חנוכה, דמאחר דמקבל שבת אז י"ל דשוב לא מקרי מדליק בעוד היום גדול, שהרי תיכף לאחר שמדליק נר חנוכה הרי מקבל שבת בהדלקת נרות שבת, - וגם י"ל דמיגו דהוי לילה לגבי שבת הוי נמי לילה לגבי חנוכה, - גם י"ל דמדמקבלת האשה תיכף שבת א"כ שוב הוי זמן הדלקה לנ"ח, שזמנו סמוך לשבת, [אלא דדברינו אלה האחרונים ינחא להאשה שמקבלת שבת לא כן האיש], ועי' להלן בנאות הבא מה שכתבנו כן בדעת הלבוש ביתר שאת עפ"י"ד הצי"ח אפרים, - ולפי"ז שוב שפיר כתב המשמרת שלום להקל להדליק בשעת הדחק גדול נ"ח בע"ש מפלג המנחה שלפני השקיעה, דלפי"מ שביארנו הרי י"ל דגם הלבוש ס"ל כן].

יא מיישב מנהג העולם ומציא היתר להדליק נר חנוכה בעוד היום גדול כמו בנר שבת, עפ"י"ד הבית אפרים דנ"ח בערב שבת עיקר מצותו ביום.

והיה נראה ליישב מנהג העולם עפ"י יסוד של גדולי האחרונים, - דהנה כל דברינו אלה עד כה, מבוססין על דין זה דנר חנוכה מנחתה משתשקע החמה והיינו נא"כ, ולכן גם צערב שבת צריכין להדליקן כל מה דאפשר סמוך ביותר ללילה, ומש"ה אין להדליקן בעוד היום גדול, וכדמבאר בטו"ז סי' תרע"ג סק"ט באריכות.

אמנם בשו"ת צי"ח אפרים אור"ח סי' ס"ג צ"ח התשובה, כתב לחדש דהדלקת נר חנוכה צערב שבת שמדליקין אותן ביום, אין הטעם בזה משום דא"א להדליקן כלילה, ובאין צריכה מדליקין אותן ביום סמוך ללילה, ואז הו"ל ההדלקה ביום רק כהכנה והכשר למנחת הדלקת נר חנוכה שעיקרה כלילה, - אלא דצערב שבת מאחר שא"א להדליקן כלילה, ע"כ תקנו חכמים - שעיקר מנחת הדלקת נר חנוכה תהיה אז ביום ומקיים בזה עיקר מנחתו - ולא הוי כהכנה והכשר מנחה גרידא, וע"ש שהאריך לבאר בזה ולהצדיק דברי התרה"ד וכדנפסק בשו"ע סי' תרע"ג ס"ב, דאפילו אם כנחה נר חנוכה צערב שבת קודם קבלת שבת אין זקוק לה, והטו"ז השיג עליו ע"ש, ולפי דבריו לק"מ דכן הוא עיקר מנחתו להדליק בע"ש ביום דוקא.

וכן החליט להלכה בשו"ת מהר"ש ענגל ח"ב סי' ג' אות י"א כדברי הצי"ח אפרים, וסידש עפ"י"ז חידוש גדול ונפלא, דמי שלא הדליק נר חנוכה בע"ש עד הלילה, וכלילה

בעת הדלקת נרות שבת שמדלקת אשתו, ואמאי לא ידליק הוא נרות חנוכה לאחר שהדליקה אשתו נרות שבת, ואז הרי תהיה ההדלקה סמוך יותר לשקיעה"ח וללילה, וגם הלא נר שבת הו"ל תדיר, והגם שהנר חנוכה שהוא מדליק הוא גם בשביל אשתו ואכלה כבר שבת, מ"מ צודאי יכולה היא לנאחז בהדלקתו הגם שכבר שבת אכלה, דאין הוא השליח שלה רק שהיא יוצאת יד"ח בנר שלו, וגם לעשות שליח ממנו להדליק בשבילה לאחר שהדליקה נרות שבת התיר במג"א סי' תרע"ט סק"א וכש"כ בזה, וולא ש"ך לומר בזה דכל דאיהו לא מצי עביד לא מצי מעביד שליח כדמבאר בפרמ"ג שם, ועי' במקראי קדש סי' י"ג מה שהק' ע"ד הפמ"ג.

אלא דמ"מ היה אפשר לומר דמאחר דנ"ח חייבו הוא נר איש וציתו, דהבעל מדליק נרות חנוכה גם עבור אשתו, ולכן אין מן הנכון שהאשה תלך ידי חובת מצות נר חנוכה בנרות שדלקו גם בשבילה כשכבר שבת אכלה, ומשום"ה נוהגין שהבעל מדליק לפני שמדליק היא נרות שבת.

ויתר ע"כ י"ל עפ"י דהצ"ח אפרים והמהר"ש ענגל הג"ל שמדשו דבע"ש מצות הדלקת נ"ח הוא ביום דוקא ולא בלילה, וא"כ מאחר שהבעל מדליק נרות חנוכה גם בשביל אשתו לכן נריך הבעל להדליק לפני שקיבלה האשה שבת דוקא, דאילו כבר קיבלה שבת הרי אז היא אכלה כבר לילה, ושזב אין היא יכולה לנאחז ידי חובת מצות נר חנוכה בנרות אלו שהדליק הבעל, וכמש"כ במהר"ש ענגל הנ"ל דבליילה כבר עבר זמן ההדלקה ואין יוצא אז יד"ח, - ואף דצמציאות עדיין יום הוא ועדיין זמן הדלקת נ"ח למי שלא קיבל עליו שבת, מ"מ הרי מצוה צממה דברים דמאחר שקיבלה האשה שבת כבר מקרי אכלה לילה, כגון לענין הפסק טהרה לאחר הדלקת נרות שבת דאף דעדיין יום גמור הוא, מ"מ מאחר שכבר קיבלה האשה שבת היא אכלה לילה, ואין לה להפסיק עוד בטהרה, כמש"כ בנחמיה אדם כלל קי"ו ס"ה ובקש"ע סי' קנ"ט ס"ג, ואפילו לדעת המחירין מ"מ צודאי דלכתחילה נריכה להפסיק בטהרה קודם שקיבלה שבת כדמשמע בפשיטות מדברי הרמ"א סי' קנ"ו ס"א וע"ש באחרונים, - וכן איתא במג"א סי' רס"ג ס"ק י"ט שלא תתפלל מנחה לאחר שקבלה שבת בהדלקת הנרות ע"ש, [ועי' מה שהארכנו בזה בס' ט"ו] - וא"כ ה"ה לגבי נרות חנוכה מאחר שהאשה כבר קיבלה עליה שבת והיא אכלה כבר לילה, אזי כבר עבר אכלה זמן הדלקת נ"ח שהוא ביום לדעת הב"א והר"ש ענגל הנ"ל, ואינה יכולה לנאחז אז יד"ח נ"ח, - ומשום"ה נריך הבעל להדליק נר חנוכה, עכ"פ לכתחילה, לפני שמדליק היא נרות שבת ותקבל עליה שבת, ודוק כי נחמד תלי"ת.

ומעשה לאחר שנתבאר לן שזמן האחרון שיכולה האשה לנאחז מצות נרות חנוכה הוא לפני שמדלקת נרות שבת, לכן כשמדליק הבעל נרות חנוכה ומדליק גם בשביל אשתו הרי שפיר ניכר שהוא נר של מצוה אף שעדיין יום

שמדליקן לכבוד שבת כדציארנו, א"כ ה"ה בנר חנוכה יכול להדליק סמוך ממש להדלקת נרות שבת, דמאחר שמדליקן סמוך לנרות של שבת הרי ניכר בזה שמדליקן לנר של מצוה, ואף שעדיין יום גדול מ"מ מאחר דניכר שהמה נר של מצוה לית לן בזה כדציארנו לעיל אות ב' גבי נר שבת, - וה"ה והוא הטעם בנר חנוכה.

ומעתה ה"ה לדעת הלבוש שמחיר להדליק נרות של שבת מפלג המנחה שלו שהוא כשעה ורביע לפני שקיעה"ח, לדידיה אם מדליק באמת אז נרות שבת אזי יכול להדליק בשעה זו גם נרות חנוכה, דכיון שניכר שמדליקן לנר של מצוה הרי שפיר יכול להדליקן אף ביום מאחר שמצות הדלקתן הוא ביום.

ומה שכתב הלבוש בס' תרע"ב שהצאתי לעיל דבשעת הדחק יכול להדליקן סמוך לשקיעה"ח, משמע דמפלג המנחה שלו אינו ראוי להדליק אפילו בשעת הדחק, לק"מ דהרי שם מיירי הלבוש בשאר ימי חנוכה ולא בער"ש, ואז צודאי מצות הדלקתן הוא בלילה דוקא כעיקר מצותן, לכן אף בשעת הדחק נריך עכ"פ להדליקן סמוך לשקיעה"ח, אבל מפלגה"מ ידידיה [של הלבוש] אינו יכול להדליקן, דלגבי נר חנוכה לא הוי עדיין לילה, כמו כדציארנו לעיל אות ח', משא"כ בערב שבת חנוכה שאז מצות הדלקת נ"ח הוא ג"כ ביום כנ"ל, לכן כל שניכר שמדליקן לשם נר מצוה שפיר מדליקן אפילו בעוד היום גדול ^[אוצר החכמה] כדציארנו, ודוק היטב בכ"ו.

יב) מבאר דבשמדליקין נ"ח סמוך לנר שבת שמקבלין עליו שבת אז ניכר גם בנ"ח שנדליקין לשם מצוה אף בעוד היום גדול, - ומבאר בטו"ט הטעם שמדליקין נ"ח לפני נר שבת, - ומחדש דהאשה אינה יכולה לצאת (עכ"פ לכתחילה) מצות נ"ח לאחר שקיבלה שבת, לפי"ד הב"א והר"ש ענגל.

אלא דעדיין יכול בעל דין לחלוק על דברינו אלה, דבשלמא בנר של שבת שפיר ניכר שהוא נר של מצוה אף שמדליקין בעוד היום גדול מאחר דמקבלת שבת עתה בהדלקה זו, משא"כ בנר חנוכה שעדיין אינו מקבל שבת בעת שמדליקין למנהגיו שמדליקין אותן לפני נרות שבת, וא"כ י"ל דאינו ניכר שהמה נר של מצוה בעוד היום גדול.

אמנם נראה דלק"מ מחרי טעמי, ראשית הלא מצוה צו"ע הרב סי' רס"ג ס"ו ובקו"א שם סק"ב דהא דלריכין לקבל שבת מיד כשמדליקין בעוד היום גדול אין הכוונה מיד ממש אלא סמוך להדלקה כשיעור כלית דג קטן ע"ש, - וא"כ כמו דבנר שבת אם מקבל סמוך לאחר הדלקתן שפיר ניכר שהמה נר של מצוה, ה"ה בנר חנוכה אם מדליקן סמוך להדלקת נר של שבת שמקבל עליהן שבת, שפיר הו"ל גם נ"ח ניכר שדלקו לשם נר חנוכה.

ועוד י"ל דהנה לכאורה נריך ציאר אמאי מדליקין נרות חנוכה לפני נרות שבת הא הבעל אינו מקבל שבת

גמור, מאחר שחיקף חלליק היא נרות שבת ומקבל עליה שבת, לכן שפיר הוא אז זמן הדלקת נ"ח, אלא דלפ"י ז' צריכין לדקדק שהבעל ידליק נרות חנוכה סמוך ממש לפני הדלקת האשה נרות שבת לאחר שכבר הוכנו נרות שבת, וכן הוא באמת המנהג.

ויותר מזה נראה דגם שאר צני הציט המדליקין נרות חנוכה כל אחד לעצמו והרי המה עדיין אינן מקבלים שבת צהדלקת נרות שבת, וא"כ לכאורה לא ניכר צנרותיהם שהמה לצורך נר מצות חנוכה, מ"מ נ"ל פשוט דמאחר שכבר הדליק הבעל נרות חנוכה, ונרותיו ניכרים המה שגר של מצוה המה כדציארנו, א"כ שוב גם כל שאר הנרות שמדליקין באותו בית צודאי ניכרין המה שהן הנה נרות של חנוכה.

אלא דזה פשוט דכל דצרינו אלה המה דוקא כשמקבלת האשה או אחד מצני הציט שבת צהדלקת הנרות, דמאחר שמקבלים אז שבת הרי ניכרין שהמה נרות שבת, וממילא גם נרות חנוכה ניכרין אז שהמה לצורך מצוה נר חנוכה כדציארנו, - לא כן כשמדליק הבעל נרות שבת ואינו מקבל עליו שבת, אז צודאי דאינו יכול להדליק בעוד היום גדול לא נרות שבת כדמבאר בשו"ע רס"ג ס"ד, וכש"כ נרות חנוכה אינו יכול להדליק אז רק סמוך לשקיעה"ח כדי שיהא ניכרין שהמה לצורך מצוה נר חנוכה.

(ג) מבאר בטו"מ שיטת הרשב"א דס"ל דמדליקין תחילה נר שבת והדר נ"ח דלשיטתיה אזיל דמצות נר חנוכה מצותה בתחילת השקיעה - ומעם לשבח למה אין אנו נוהגין כן.

ועפ"י דצרינו אלה נצין היטב שיטת הרשב"א צתשונה ח"א ס"י אלק ע' שפסק דצ"ע ידליקו נר של שבת תחילה ואח"כ נר חנוכה משום דחדיר ואינו חדיר תדיר קודם, - ולפי מה שציארנו הרי אין מן הנכון להדליק נ"ח לאחר שהדליקה האשה נר של שבת, שהרי אלה כבר לילה, ואין היא יוצאת אז ידי חובת הדלקת נר חנוכה עכ"פ לכתחילה לפי"ד הציט אפרים והמהר"ש ענגל.

אמנם לק"מ דהרשב"א לשיטתיה אזיל, - דהנה כל הטעם של הציט אפרים והמהר"ש ענגל הוא משום דמאחר דמצוה נ"ח הוא צלילה לאחר צאה"כ ולכן צע"ש שא"א להדליק צלילה ע"כ חקנו חז"ל שצ"ע זמן הדלקת נ"ח תהיה ציום, וע"כ שפיר חדש המהר"ש ענגל דלפ"י צליל שבת אין יוצאין ידי"ח הדלקת נ"ח דכבר עבר זמן ההדלקה, וכן שפיר כחצנו לחדש דלאחר שקיבלה האשה שבת אין לה לצאת ידי"ח מצוה נ"ח שכבר עשתה לילה כנ"ל, - אלא דכ"י ניחא לדידן דקימ"ל כדעת המרדכי והטור והשו"ע דזמן הדלקת נ"ח צכל ימי חנוכה הוא לאחר סוף השקיעה דהיינו לאחר צאה"כ, לכן צע"ש זמן הדלקתה הוא ציום כנ"ל, - משא"כ לדעת הרשב"א והר"ן דס"ל דזמן הדלקת

נ"ח צכל ימי חנוכה הוא צתחילת השקיעה, ואף סמוך לפני השקיעה כדמבאר צרשב"א שבת כ"א שהצאיתי לעיל אות י"א, לדידהו פשוט דאין שום נפק"מ צין שאר ימי חנוכה לער"ש חנוכה, דכמו דצשאר ימי חנוכה, כן צע"ש אפשר להדליקן סמוך לשקיעה"ח, - ומדאין לדידהו דין מיוחד לערב שבת, ע"כ כמו דצשאר ימי חנוכה יכול להדליקן גם צלילה אף להרשב"א, ה"ה צע"ש יכול להדליקן צלילה [אי לאו איסור שבת], ולפ"י שפיר יכולה האשה להדליק נרות שבת ולקבל עליה שבת, ואעפ"כ תוכל לצאת ידי"ח הדלקת נ"ח מצעלה אף שאללה כבר לילה, דהרי עדיין הוא זמן הדלקתה לדעת הרשב"א - ולכן הרשב"א לשיטתיה פסק שפיר צצ"ע חלליק האשה נרות שבת לפני הדלקת נ"ח משום דנר שבת הוא חדיר, ואעפ"כ תוכל שפיר לצאת אח"כ ידי"ח הדלקת נר חנוכה מצעלה אף שכבר קיבלה שבת כנ"ל, ודוק היטב כי נכון ונחמד תל"ת.

משא"כ אין אי אפשר לנו לחוש לדברי הרשב"א להדליק נר שבת לפני נ"ח הגם דהו"ל חדיר, דמאחר שגם האשה צריכה לצאת צנ"ח ולאחר שכבר קיבלה שבת ועשתה לילה שוב לא הוא צצבילה זמן הדלקה לדידן כדציארנו.

ולפ"י נראה לחדש דצאם הבעל צעצמו מדליק גם נרות שבת ואין אחד מצני ציתו שמקבל אז שבת אזי שפיר מסתברא למימר שידליק נר שבת תחילה שהוא חדיר ואח"כ נ"ח, וצ"ע למעשה, ודוק היטב צכ"י כי הוא כפתור ופרת.

(ד) מבאר דעת הגר"א דס"ל דאין להדליק נ"ח בע"ש בעוד היום גדול, דס"ל בהרשב"א.

אמנם לכאורה עדיין עומד לנגדנו דברי הגר"א הנ"ל צאות ט' שחולק שם על הרמ"א, ופסק דצ"ע אין להדליק נ"ח רק סמוך לשקיעה"ח ולא בעוד היום גדול, הרי דלא ס"ל כדצרינו, דנר חנוכה צע"ש דמיא לנר שבת דיכולין להדליקן אף מפלג המנחה ידידה.

צרם לק"מ דהרי כל דצרינו צנויים על יסוד דעת הראשונים דזמן הדלקת נ"ח צכל ימי חנוכה הוא צצאה"כ, אלא דצ"ע משא"כ מאחר שא"א אז להדליקן, ע"כ נשתנה זמנו ליום כדברי הציט אפרים והמהר"ש ענגל הנ"ל, ועל יסוד זה השוויתי נר שבת ונר חנוכה אהדדי, דמה צצריך להדליקן צע"ש סמוך לשקיעה"ח הוא רק משום היכר, הא צלא"ה היו יכולים להדליקן בעוד היום גדול, ולכן שפיר העלינו דצאופן שמדליקן סמוך להדלקת נר של שבת, שאז ניכר שמדליקן לנר של מצוה ע"כ יכול להדליקן אף בעוד היום גדול, - משא"כ לדעת הרשב"א והר"ן שעליהם צנה הגר"א יסודו, דס"ל דנ"ח צכל ימי חנוכה זמן הדלקתה הוא תמיד סמוך לשקיעה"ח, שפיר כתב הגר"א דאין להדליק נ"ח בעוד היום גדול אף אם ניכר שהמה נר של מצוה, דמ"מ עדיין לא הגיע זמן מצוה דמצוה הדלקת נר חנוכה הוא תמיד

לומר דכונת המג"א במש"כ צסי' תרע"ט שלא ידליקו נ"ח צע"ש לפני פלגה"מ, כונתו ללפני פלגה"מ של הלבוש כמו שהביא הוא בעצמו את דבריו צסי' רל"ג, אלא דלא נראה שתהא כונתו כן.

ולפי דבריו לא קשה מידי, דמה שכתב המג"א שלא ידליקו נר חנוכה לפני פלג המנחה היינו צמי שנוהג כעיקר דדינא דהשו"ע, ואינו מחמיר על עצמו חומרת היראים, ומדליק נרות שבת סמוך לשקיעה"ח, ע"כ צודאי לא ידליק נרות חנוכה לפני פלג המנחה, שהרי אז לא יכיר שהמה נרות של מנחה, אבל צודאי מי שמחמיר תמיד כחומרת היראים שלא לעשות מלאכה מציה"ש של היראים, שהוא כשלוש רצע מיל לפני השקיעה, וממילא צודאי דגם נרות שבת ידליק לפני ציה"ש של היראים, באופן כזה צודאי יודה המג"א שיוכל להדליק אז גם נרות חנוכה, דמאחר שמדליק אז נרות שבת, ומקבלת האשה עליה שבת, וממילא ייכריז דהמה נרות שבת, ועי"ז גם נרות של חנוכה יהיו ייכריז שהמה נרות חנוכה, וזמן הדלקת נרות חנוכה הרי הוא ציוס כמש"כ הצי"ת אפרים והמהר"ש ענגיל, ע"כ צודאי יכול הוא להדליק צעוד היום גדול כדביארנו, ודברי המג"א מיושצין על נכון ודוק.

אסיים בזה ואקוה שיהא בדבריו אלה דברים של טעם ליישצ מנהגן של ישראל להדליק נרות שבת וחנוכה צעוד היום גדול.

כ"ד ידידו דו"ש כה"י

סמוך לשקיעה"ח ואף צע"ש, - ולק"מ מדברי הגר"א על דבריו, דהוא פסק כשיטת הרשב"א והר"ן, ואנן קימ"ל כשיטת שאר הראשונים וכדביארנו ודוק היטב כי נכון הוא.

[1234567]

ולפי"ז נמצא דבר פלא שלמנהגינו שמדליקין כל ימי חנוכה כליל, צע"ש נוכל להדליק צעוד היום גדול מפלגה"מ של הלבוש והגר"א, ולהגר"א ודעמיה שנוהגין להדליק בכל ימי חנוכה כבר בשקיעה"ח, לא יוכלו צע"ש להדליק מפלגה"מ דהלבוש והגר"א.

אלא דצ"ע קצת דהרי הרשב"א שם מדמה נ"ח לנר שבת, וא"כ לדעת הגר"א דאזיל לשיטת הרשב"א למה לא נוכל להדליק נר חנוכה מפלג המנחה כמו צנר שבת, ויש ליישצ.

אוצר החכמה

(טו) עפ"י דבריו נובל ליישב סתירת המג"א מפ"י רס"א לסימן תרע"ט.

ולאחר שזכינו לזה יתיישצו היטב דברי המג"א שגראין כסותרין דבסימן רס"א סק"ט, כתב דיש להחמיר כדעת היראים דצין השמשות הוא לפני השקיעה, וע"כ טוב לפרוש ממלאכה כשלוש רצעי מיל [י"ג מינוטין ומחצה] לפני השקיעה, והרי זה יותר מחצי מיל לפני פלג המנחה, ובהלכות חנוכה סימן תרע"ט סק"ז כתב שלא להדליק נרות חנוכה צע"ש קודם פלג המנחה, ואין ידליק לאחר צין השמשות של היראים שהוא עצמו מזה להחמיר כוותיה, ואולי היה מקום

סימן ט"ו

בירור גדול בדין טעימה לאשה לאחר הדלקת נרות שבת ויו"ט והמסתעף

בתוכן: זמן הדלקה"נ ושיטת היראים / תנאי שלא לקבל שבת בעת הצורך / היתור הטעימה לאחר השקיעה לצורך / מבאר דקבלת שבת בהדלקה"נ לפני פלגה"מ דר"ת אינה קבלה / מחלק בין קבלת חוספת שבת לקבלת עיצומו של יום לכמה ענינים ולדין הטעימה / ביאר מהות קבלת שבת בפה, ובהדלקה"נ, וקבלה בברכו ותפילה / ביאר נפלא בג' שיטות בקבלת שבת שבהדלקה"נ בשו"ע רס"ג ס"י אי הוי קבלה כלל, ואי מועיל בו תנאי / ומבאר דדין התנאי תלוי אי קבלת שבת היא עצם ההדלקה או הברכה / דין תפלת המנחה ודיני השבותין לאחר הדלקה"נ / חיוב קבלת שבת בשעת הדלקה"נ / קבלת יו"ט בהדלקה"נ ובברכת שהחיינו ואיסור הטעימה לאחריה חמורה משבת / מבאר דאין לה לקדש ולטעום מידי לאחר הדלקה"נ דסעודת שבת צריכה תיאבון.

אחדשה"ט כראוי:

י"ג טבת תשמ"ח לפ"ק

מכתבך הגיעני לנכון, ומה ששאלת צאשה שמאצה לאכול צמן הדלקת הנרות האם עדיף לאכול טרס שמדליק באופן שמאחר ההדלקה הנהוגה אללנו [ט"ו רגעים לפני השקיעה] כפי שיטת היראים ולהדליק סמוך לשקיעה, - או דלמא יותר טוב שמדליק מיד צמן ההדלקה ותמנה שאינה מהכלת שבת כדי שתהא מותרת לאכול אח"כ דמותר להמנות

שלום וישע רב אמע"כ האברך המופלג בתור"ש עוסק בתורה תדירא ה"ה מו"ה דוד גראם נ"י בן ידידי הרבני המופלא ומופלג בתור"ש וחסידות לו עשר ידות בח"ן הר"ר ראובן ש"י"א יושב באהלה של תורה בכלל אברכים דחסידי בעלזא בעיר מאנסי יע"א.